

KRIMINOLOGISKA INSTITUTIONEN

Eskilstunapolisens nolltoleransprojekt -modell eller dagslända?-

C-uppsats i kriminologi
Vårterminen 2001
Annika Selin

Sammanfattning

Den 1 mars 1996 startades ett nolltoleransprojekt av polisen i Eskilstuna som pågick drygt ett år t.o.m. den 31 mars 1997. Målsättningen med projektet var att minska ordningsstörningar och våldsbrott samt att öka trygghetsupplevelsen i stadens stadskärna under fredagskvällar och –nätter och lördagskvällar och –nätter. Eskilstunapolisen skulle hålla en låg toleransnivå för att genomföra detta. Projektet var ett lågdosprojekt, resurstillskottet var lågt och projekttiden var kort. Med anledning av detta så gick det ej att förvänta sig några stora effekter. 1997 utvärderades projektet av polishögskolans forskningsenhet. I utvärderingen konstaterades att människor som i hög utsträckning nyttjade stadens stadskärna under helgkvällar och –nätter kände sig tryggare där under projekttiden. Denna förändring var statistisk signifikant. Det konstaterades även att oordningen och våldsbrotten i centrum hade minskat. Denna minskning var dock inte statistiskt signifikant. Den grövre brottsligheten hade ej påverkats så mycket under projekttiden. Den stora förväntade effekten av nolltolerans och själva ”kärnan” i Broken Windows-teorin är dock att den grövre brottsligheten ska minska till följd av att man beivrar mindre förseelser och överträdelser. Projektet kom att uppmärksammas i olika massmedia. Syftet med min uppsats har varit att ta reda på vad som hände med Eskilstunamodellen i Eskilstuna och i övriga landet, efter att projektet avslutats. För att undersöka vad som hände med Eskilstunamodellen har jag läst och analyserat hur Eskilstunas lokaltidningar, Eskilstunakuriren och tidningen FOLKET, har skildrat projektet. Jag har därför sökt efter artiklar under tidsperioden 95.07.01 t.o.m. december år 2000. För att få kännedom om hur Eskilstunapolisen arbetar idag, hur de upplevde projektet och vad de vet om projektets spridning ut till andra delar av landet har jag intervjuat den operative chefen i Eskilstuna. Jag har även gjort 16 telefonintervjuer med länspolismästare/biträdande länspolismästare runt om i landet för att kontrollera om de har eller har haft en liknande verksamhet som den i Eskilstuna. Om de har eller har haft en liknande verksamhet som den i Eskilstuna har de även fått frågan om de i sådana fall har inspirerats av Eskilstunaprojektet. Resultaten i min undersökning visar att Eskilstunaprojektet i viss mån lever vidare i Eskilstuna, men att de höga ambitionerna som fanns under projekttiden ha minskat. Enligt min undersökning så tycks Eskilstunamodellen ha fått en liten spridning ute i landet. Det är endast 1 länspolismästardistrikt av 16 som till mig uppger att de har inspirerats av Eskilstunaprojektet till sin verksamhet. Jag har dock ett bortfall på 4 distrikt. Även om dessa 4 har inspirerats till att ha eller ha haft en liknande verksamhet som den polisen i Eskilstuna bedrev så har spridningen av projektmetoderna ej varit stor.

Innehållsförteckning

1. Inledning 1

- 1.1 Det började i New York 1
- 1.2 Från New York till Eskilstuna 1
- 1.3 Eskilstunaprojektet utvärderas 2
- 1.4 Projektet i fokus hos media 3
- 1.5 Syfte och frågeställningar 4

2. Teoretisk bakgrund och tidigare forskning 5

- 2.1 Nolltoleransen och New Yorkmodellens rötter 5
- 2.2 Problemområden 5
- 2.3 Förväntade effekter av nolltolerans 6
- 2.4 Önskad effekt av nolltolerans 7
- 2.5 Kritik mot New Yorkmodellen i Sverige 7
- 2.6 Medias påverkan 8

3. Metod och material 9

- 3.1 Tidningsartiklarna 9
- 3.2 Om intervjun med operative chefen 10
- 3.3 Om intervjuer med länspolismästarna 10
- 3.4 Kvalitetskriterier 11
- 3.5 Avgränsningar 13

4. Eskilstunaprojektet och utvärderingens resultat 14

5. Resultat av tidningsartiklarna 17

- 5.1 Resultat av artiklar i Eskilstunakuriren 17
- 5.2 Resultat av artiklar i tidningen FOLKET 23
- 5.3 Två mord på en natt 25
- 5.4 Sammanfattning av tidningsartiklarna 26

6. Redovisning av intervjun med operative chefen 27

7. Resultatredovisning av telefonintervjuerna 29

- 7.1 Respondenternas svar på fråga 1 29
- 7.2 Respondenternas svar på fråga 2 & 3a 29
- 7.3 Respondenternas svar på fråga 2 & 3b 31
- 7.4 Respondenternas svar på fråga 4 32
- 7.5 Sammanfattning av telefonintervjuerna 34

8. Sammanfattning och analys 35

9. Avslutande diskussion 38

10. Källförteckning 40

11. Bilagor I & II 41

1. Inledning & Bakgrund

"If a window in a building is broken and left unrepaired, all the rest of the windows will soon be broken...One unrepaired broken window is a signal that no one cares, and so breaking more windows costs nothing" (Kelling & Coles, 1996, s. 19).

1.1 Det började i New York

1993 började polisen i New York att använda sig av nya polisiära arbetsmetoder. De nya metoderna innebar att polisen sänkte sin toleransnivå, samt att polisen kraftfullare ingrep mot ordningsstörningar och brottslighet av mindre karaktär. Syftet med arbetsmetoderna var/är att minska rekryteringen och grogrunden för grövre kriminalitet. Denna brottsbekämpande strategi är framförallt känd under namnet "nolltolerans". Brottsligheten i New York kom att halveras inom ett fåtal år efter det att polisen börjat använda sig av de nya arbetsmetoderna. (von Hofer/Tham,1997).

New York-polisens nya arbetssätt kom att bli en förebild för svenska politiker och myndigheter. Det uppstod näst intill en vallfärd från Sverige till det nya "polisiära lärosätet" New York. Exempelvis så argumenterade Dagens Nyheters chefredaktör på ledarsidan den 7 januari 1997, att om Sverige lärde av New York så skulle brottsligheten i landet kunna minskas kraftigt. New York-modellens framgångar kom att främställas och framstå som något användbart att applicera på landet Sverige (a.a.).

1.2 Från New York till Eskilstuna

Den 1 mars 1996 startades således ett nolltolerans-projekt i Sverige av polismyndigheten i Eskilstuna. Detta projekt kom sedan att pågå till den 31 mars 1997. Initiativtagare till projektet var Rikspolisstyrelsens arbetsgrupp mot våld. Polismyndigheten i Eskilstuna fick dock själva ansvara för uppläggning och genomförande av projektet (Wikström m.fl 1997, s.1).

Anledningen till att Rikspolisstyrelsen tog initiativ till ett projekt i Eskilstuna berodde på, att det i olika utvärderingar framkommit att det i de svenska städernas stadskärnor saknades polisiära resurser på kvällar och nätter under fredagar och lördagar. Detta ansågs som oroväckande med tanke på att det just på dessa platser och tidpunkter finns en koncentration av oordning och våld av olika slag. Därför bestämde Rikspolisstyrelsen att Eskilstunapolisens arbete skulle fokuseras, att de polisiära resurserna skulle koncentreras till de platser och tider där problem uppstod, samt att en låg toleransnivå skulle hållas (Wikström m.fl. 1997, s.5).

Projektet kom att gå under namnet Eskilstunaprojektet. Projektets målsättning skulle vara att minska ordningsstörningar och brottslighet och på sätt öka graden av trygghet för den allmänhet som befinner sig i Eskilstunas stadskärna på fredagskvällar och -nätter och lördagskvällar och -nätter (a.a., s.11).

1.3 Eskilstunaprojektet utvärderas

1997 utvärderades Eskilstunaprojektet av forskningsenheten vid polishögskolan. I utvärderingen konstaterades att projektet var ett lågdosprojekt, resurstillskottet hade varit lågt och tidsperioden för projektet hade varit kort, drygt ett år. Med anledning av detta så gick det därför ej att förvänta sig några stora effekter av dramatisk karaktär.

Utvärderingens resultat visar att projektet hade en mätbar effekt på ordningsstörningar och våldsbrott i centrum av Eskilstuna. Ordningsstörningarna och våldsbrotten minskade, men denna minskning var ej statistiskt signifikant (Wikström m.fl.46). Utvärderarna menar därför att projektet kan ha haft en viss effekt på den grövre brottsligheten men de drar dock försiktiga slutsatser angående en minskning (a.a, s.32). Kärnan i New York-polisens arbete och i Broken Windows-teorin är dock att när polisen ingriper kraftfullare mot lindrigare brottslighet ska även den grövre brottsligheten minska som följd (Kelling & Coles, 1996, s.vx).

Det visade sig dock att de människor som befann sig i stadskärnan på fredags- och lördagskvällar och -nätter, kände sig tryggare under projekttiden. Förändringen i upplevelsen av trygghet gick dock att säkerställa signifikansen av (Wikström m.fl 1997, s.46).

1.4 Projektet i fokus hos media

Eskilstunaprojektet kom att få stor uppmärksamhet i olika massmedia. I de två stora dagstidningarna i Eskilstuna, Eskilstunakuriren och tidningen FOLKET, skrivs om nolltoleransprojektet. Det görs även många uttalanden om projektet. I alla uttalanden som görs i tidningarna råder en stor enighet från olika håll att projektet varit mycket framgångsrikt, lyckat och/eller att det är en modell som bör spridas vidare till andra delar av landet.

Eskilstunas socialchef, Gunilla Damberg, säger till tidningen FOLKET den 16/1-1996 att projektets resultat ska skapa mönster för att tackla ungdomsvåldet i andra delar av Sverige. I tidningen FOLKET den 19/12-96 står att läsa att Eskilstunapolisens arbete ha gett eko utanför länet.

Den tidigare justitieministern Gun Hellsvik, uttalar sig den 18/9-97 i tidningen Eskilstunakuriren, att hon tycker att modellen borde användas även i andra polisdistrikt. Och Eskilstunaprojektets projektledare, biträdande länspolismästare Ulrika Herbst, säger till tidningen FOLKET den 25/3-98 att hon hoppas att det lyckade projektet inte stannar vid att enbart förbli en dagslända.

Den 4/3-98 skrivs i Eskilstunakuriren att;

"Eskilstunamodellen har fått riksintresse genom att brottskurvan i centrum sjönk så drastiskt under projektperioden. Arbetssättet med fokuserad polisövervakning gav resultat!...Många är de polisdistrikt som med intresse följt Eskilstunamodellen och också tagit efter arbetssättet för att nedbringa våldet i stadskärnorna".

Den 21 april 1998 står det att läsa i Eskilstunakuriren att;

"Eskilstunamodellen för brottsbekämpning tycks vara på väg att etableras som begrepp i landet."

Vad hände egentligen med Eskilstunamodellen? Fick Eskilstunaprojektet den spridning som man kunde förväntat sig, efter att ha läst tidningarna i Eskilstuna?

1.5 Syfte och frågeställningar

Syftet med min undersökning är att ta reda på vad som hände med Eskilstunamodellen i Eskilstuna och i övriga landet, efter att projektet avslutats.

Mina *frågeställningar* är:

Hur har projektet skildrats i Eskilstunakuriren och tidningen FOLKET under perioden 95.07.01-december år 2000?

Hur ser Eskilstunapolisens arbete ut idag?

Hur upplevde Eskilstunapolisen att projektet fungerade?

Vad tyckte Eskilstunapolisen var positivt/negativt med projektet?

Tror Eskilstunapolisen att projektet spridits ut till andra polisdistrikt?

Har något/några andra polisdistrikt i Sverige anammat Eskilstunamodellen?

2. Teoretisk bakgrund och tidigare forskning

2.1 Nolltoleransens och New York-modellens rötter

New York-modellens rötter är hämtade från den s.k. "Broken Windows-teorin". Innebörden av denna teori är, att små ordningsstörningar som lämnas utan uppsikt och kontroll kommer att leda till större och större ordningsstörningar och så småningom kanske till grövre kriminalitet. Olika former av insatser måste därför sättas in i god tid för att förhindra en expansion av ett problem (Kelling & Coles, 1996, s.vx). De flesta misshandelsfallen som äger rum på allmän plats utvecklas oftast från bråksituationer (Wikström, 1997 m.fl., 3).

Broken Windows-teorin beskriver relationen mellan ordningsstörningar/oordning, kriminalitet och otrygghet. Ordningsstörningar som lämnas utan uppsikt kommer att signalera fara och på så sätt även leda till att de människor som besöker detta område kommer att känna sig otrygga i denna miljö. Denna otrygghet leder i sin tur till att människor börjar undvika att besöka vissa gator eller områden i ett samhälle och på så sätt kan de alltså ej heller utöva de aktiviteter som de skulle vilja ägna sig åt (a.a., s.20).

Att människor drar sig undan och undviker vissa platser leder till att det blir ungdomar och kriminella som tar över dessa okontrollerade gator och platser i ett samhälle. Enligt grundarna till denna teori, Kelling, Coles och Wilson, är det dock fullt möjligt för ett samhälle och dess medborgare att återta makten över stadens gator och miljöer. De menar att detta ska genomföras med hjälp av att återupprätta ordning och kontroll av gator/platser, vilket då kommer att leda till att människors trygghetsupplevelse ökar (a.a., s. 5).

2.2 Problemområden

Det är känt att våldsbrott och ordningsstörningar utanför hemmet är starkt koncentrerade till ett fåtal platser och till vissa tidpunkter och dagar. Platser som har en mycket hög brottsfrekvens brukar kallas för "Hot spots". Definitionen av detta begrepp är;

"A small place in wich the occurence of crime is so frequent that it is highly predictable, at least over a one-year period" (Lab 1997, s.176).

De högsta nivåerna av grova brott såsom misshandel och personrån tenderar att uppstå på platser som har en hög nivå av mindre grova brott som ofredande (Wikström m.fl., 1997, s.3). I Eskilstuna hade man en hög brottsfrekvens av våldsbrott kring stadskärnans torg och därför riktade Eskilstunapolisen sina insatser dit (a.a., s.29).

2.3 Förväntade effekter av nolltolerans

Det finns forskningsresultat som visar att när polisen fokuserar sina insatser mot ett visst problemområde under en viss tid, så kommer brottslighet av olika slag att minska i detta område. Om polisen slutar rikta sina insatser mot detta område, så kommer den uppnådda effekten att försvinna. Riktade insatser mot ett visst område eliminerar inte brottsligheten som fenomen (Lab 1997, s.171).

Det råder även ett starkt samband mellan graden av ordningsstörningar på offentliga platser och risken att utsättas för brott och människors trygghetsupplevelse. Detta samband är särskilt starkt när det gäller trygghetsupplevelsen. På en offentlig plats med en hög grad av ordningsstörningar upplever människor en högre grad av rädsla, än på en offentlig plats med låg grad av ordningsstörningar. För att öka människors trygghetsupplevelse kan man därför försöka minska antalet ordningsstörningar och på sikt kommer då detta att leda till att risken att utsättas för brott reduceras (Wikström m.fl. 1997, s. 3).

Fotpatrullering är ett polisiärt arbetssätt som visat sig bidra till att faktiskt reducera människors rädsla och att upplevelsen av trygghet ökar. Fotpatrullering har även visat sig leda till att människors attityd mot polisen och deras arbete förbättras (Lab 1997, s.170). Om man ökar antalet fotpatrullerande poliser i ett område så leder detta även till att fler brott anmäls av allmänheten, men det leder dock inte till en ökning av antalet arresterade (Torstensson, s.168).

I Oakland har polisen försökt att minska grovre brottslighet genom att ingripa mot lindrigare brott. Resultaten av en utvärdering som gjordes av denna verksamhet visade att den grovre brottsligheten minskade. Utvärderaren av dessa polisiära insatser ansåg att minskningen av den grovre brottslighetens frekvens kunde tillskrivas polisens ändrade arbetssätt.

De som utvärderade Eskilstunaprojektet anser dock att problembilden i amerikanska storstäder skiljer sig från de svenska förhållandena och att det därför är svårt att dra några paralleller för de förhållanden som råder i Sverige. En utvärdering från ett annat europeiskt land hade varit mer realistiskt att överföra till svenska förhållanden. Men utvärderingen av Eskilstunaprojektets polisiära insatser är den första i Europa och det fanns därför inte så mycket att jämföra med (Wikström m.fl. 1997, s.4).

2.4 Önskade effekter av nolltolerans

Ett polisiärt arbete där man har en låg tolerans-”tröskel”, nolltolerans, där man ska beivra minsta lilla felsteg och små förseelser kan få oönskade effekter för polisen. Det kan leda till en motsatt effekt än vad polisen önskat sig. Arrestering av en person för ett lindrigare brott, ”småbrott”, kan på lång sikt leda till att de arresterade invånarna börjar hysa stark misstro mot polisen. Om polisen dessutom behandlar invånare ohövlighet kan detta provocera fram arga reaktioner hos människor och detta kan då leda till att invånare börjar visa ett ointresse till att följa lagen. De arbetsmetoder som används för att upprätthålla nollvision kan många gånger betraktas som både kontroversiella och t.o.m. okonstitutionella (Sherman kap.8, What works...).

Undersökningar visar att om polisen riktar sina insatser mot ett visst område så kan detta leda till att de mest aktiva kriminella förflyttar sig bort till andra områden, till områden som polisen inte fokuserar på (Torstensson, s.172).

2.5 Kritik mot att New-Yorkmodellen appliceras på Sverige

Tham och von Hofer ställer sig frågande till om man verkligen kan applicera New Yorkmodellen på Sverige. De menar att problembilderna i Sverige och New York skiljer sig åt från varandra och att Sverige därför ej har något att lära från New York.

De anser helt enkelt att Sverige saknar de ”trasiga fönsterna”. Tham och von Hofer menar även att det inte alls är säkert att det är det polisiära arbetet i New York som lett till att brottsligheten har sjunkit.

De pekar på att brottsligheten har sjunkit i hela USA, ej enbart i New York och att denna minskning tog fart redan innan New Yorkpolisen började använda sig av de nya arbetsmetoderna (von Hofer/Tham 1997, Apropå 5/6).

Enligt Tham och von Hofer har det gjorts utvärderingar i Sverige av polisiära insatser mot särskilda typer av ordningsstörningar på vissa bestämda platser. Exempelvis mot missbrukare på torg, vid midsommarfirande och vid olika idrottsevanemang. På kort sikt har polisen då lyckats med att reducera ordningsstörningar. Om de polisiära metoderna har några eventuella långsiktiga effekter råder det dock ingen klarhet i.

2.6 Medias påverkan

Den bild som media förmedlar av brottslighetens karaktär och omfattning, bidrar till att påverka politikernas och allmänhetens uppfattning om brottsligheten (Brottsförebyggande rådet, Sarnecki, 1990, s.59). Politiker har idag blivit mer beroende av media än tidigare. Media fungerade förr mer som enbart en kanal, där politikerna förde ut sitt budskap till allmänheten. Medierna har dock mer och mer frångått rollen att enbart fungera som en kanal för politikerna och intagit rollen av en aktör som också ger premisser till den politiska processen (Holmberg & Weibull 2000, s.235-236).

3. Metod och material

Jag har i min undersökning gjort en analys av tidningsartiklar från de två stora dagstidningarna som utges i Eskilstuna. Jag har även gjort en intervju med den operative chefen i Eskilstuna, denne var även operativ chef under Eskilstunaprojektets senare del. För att få kännedom om projektet har fått spridning till andra distrikt har jag även genomfört 16 telefonintervjuer med länspolismästare/biträdande länspolismästare runt om i landet. I Sverige finns det 21 länspolismyndigheter. Jag har dock endast sökt 20 av dessa för en telefonintervju. Det polisdistrikt som jag utelämnat från telefonintervjuerna är Sörmland, alltså det polisdistrikt som Eskilstuna hör till. I Eskilstuna gjorde jag en intervju på plats med den operative chefen. Av de 20 länspolismyndigheter som jag sökte för att göra telefonintervjuer med fick jag ett bortfall på fyra stycken polisdistrikt (20%).

3.1 Tidningsartiklarna

För att få inblick i hur projektet har skildrats i Eskilstunas lokalpress har jag använt mig av tidningsartiklar från Eskilstunakuriren och tidningen FOLKET.

För att få tag på artiklar från dessa tidningar, där det skrivits om Eskilstunaprojektet, har jag vänt mig till respektive tidnings arkiv. Jag har där fått hjälp med att söka fram artiklar som har anknytning till polisprojektet. De personer som jag varit i kontakt med på respektive tidning har sökt efter artiklar under tidsperioden 95.07.01 t.o.m december år 2000.

För att få fram artiklarna har de använt sig av sökord och sökt via datorn. Dessa sökord, sju stycken, fick de av mig. Sökorden var; Eskilstunamodellen, Eskilstunaprojektet, Lågtoleransprojekt, Nolltolerans, Antivåldsprojekt, Oordning i centrum Eskilstuna, Oordning i stadskärnan. På detta sätt har jag hittat tidningsartiklar att använda mig av i min undersökning. Anledningen till att jag valde just dessa sökord beror på att jag fann att dessa ord ofta var återkommande i Eskilstunakuriren när tidningen beskrev projektet. Detta såg jag när jag kontrollerade igenom sida för sida i Eskilstunakuriren under cirka ett halvt år efter projektstarten och jag bedömde därför dessa sökord som användbara.

Sättet att hitta artiklar via sökord, fungerade utmärkt i Eskilstunakurirens arkiv. Det blev dock något mer komplicerat att hitta artiklar i tidningen FOLKETs arkiv, detta p.g.a. att man före april 1997 arkiverade artiklar i ett sk. klipparkiv. Detta innebar att man klippt artiklarna ur tidningarna och stoppat de med handkraft i papperskuvert. Processen för att hitta artiklar mellan den 95.07.01 till april 1997 blev därför näst intill manuell. Artiklarna i klipparkivet var ej heller organiserade så att jag kunde använda mig av mina ursprungliga sökord. Arkivarien som hjälpte mig fick titta på ett dataregister och gå in på de rubriker som låg nära det ämne jag sökte efter för att hitta artiklar. De rubriker jag hittade mina artiklar under var dessa; Brottslighet, Våldet, Ungdomar beväpnar sig, Mordet på Sonny Andersson, Ungdomsgängen i Eskilstuna, Allmänt om ungdomsbrottslighet, Projekt som ska stävja gängbråk, Lasse Wennholm närpolischef city, Antivåldsgrupp kommunens, Ungdomsbråk i Eskilstuna. De artiklar jag sökte efter under perioden april 1997-december 2000 fick arkivarien på tidningen FOLKET fram sedan genom att slå på de sökord som jag ursprungligen hade.

3.2 Intervjun med den operative chefen, Torbjörn Johansson

Intervjun med den operative chefen genomfördes i polishuset i Eskilstuna. Den första kontakten med den operative chefen tog jag via telefon och under detta samtal bestämde vi en tid för intervjun. Under det första telefonsamtalet berättade jag vem jag var, samt vad mitt syfte var. Denna intervju gjorde jag för att få kunskap om hur Eskilstunapolisen arbetar idag, hur Eskilstunapolisen upplevde projektet och vad den operative chefen har för synpunkter beträffande projektets spridning. När jag genomförde intervjun använde jag mig av en bandspelare. Detta gjorde jag för att bättre kunna följa med i intervjun och även för att inte distrahera och hämma respondenten med att sitta och skriva hela tiden. Jag lyssnade sedan igenom intervjun och skrev ned den (Ejvegård 1996,s.46-47).

3.3 Intervjuerna med länspolismästarna/biträdande länspolismästarna

För att kunna undersöka om något eller några andra polisdistrikt i landet har eller har haft ett liknande nolltoleransprojekt som polisen i Eskilstuna hade, har jag kontaktat 20 länspolismyndigheter och intervjuat distriktets länspolismästare/biträdande länspolismästare.

På grund av den begränsade tiden tog jag att kontakt med dessa via telefon. I de allra flesta fall har jag kunnat göra intervjuerna under detta första samtal, i andra fall har jag fått ringa upp vid ett senare tillfälle. Innan jag genomförde intervjuerna talade jag om vem jag var och vad mitt syfte var.

När jag genomförde intervjuerna använde jag mig av strukturerade frågor. Frågorna jag ställde var standardiserade på så sätt att jag ställde samma frågor till alla respondenter. Svaren var dock inte standardiserade, utan de lämnade jag öppna. Respondenten fick svara fritt på frågorna (Ejvegård 1996,s.46).

Vid en av länspolismyndigheterna, Västerbotten, lyckades jag ej komma i kontakt med en länspolismästare/biträdande länspolismästare. Istället intervjuade jag en annan respondent som var kunnig på området. Intervjuperioden pågick under cirka två veckors tid i januari år 2001.

Jag lyckades inte få tag på alla de 20 respondenter som jag hade för avsikt att intervjua och jag fick här ett bortfall på 4 stycken (20%). Om jag istället valt att skicka ut enkäter via post, så kan dock bortfallet ha blivit större. En postenkät kan lätt tappas bort eller glömmas bort av en respondent, och jag hade då kanske blivit tvungen att skicka en påminnelse. Detta hade kunnat bli tidskrävande. En telefonintervju har den fördelen att den uppmanar till ett direkt svar från respondenten (SCB 1994, s.17).

3.4 Kvalitetskriterier

När man gör en undersökning är det av stor vikt att informationsinsamlingen görs på ett så pålitligt, reliabelt, sätt som möjligt. Med reliabilitet avses användbarheten och tillförlitligheten av ett mätinstrument. Om mätinstrumentet är reliabelt ska det ge samma resultat varje gång det används på samma material. (Ejvegård, 1996, s.74).

I denna undersökning konstruerade jag själv mätinstrument i form av frågeformulär. Med anledning av att jag själv konstruerade frågeformulären finns en risk att formulärens pålitlighet, reliabilitet är låg. Det finns dock ett flertal sätt att pröva reliabilitet. Exempelvis så kan man testa samma respondenter två gånger. Detta kallas att man återtestar.

Om man får små svarsskillnader mellan de två testen innebär det att frågeformulärets reliabilitet är hög. Låg reliabilitet uppstår dock om svarsskillnaderna blir stora. Ett annat sätt att pröva reliabilitet är att man genomför två olika enkätmätningar som är tänkta att mäta samma sak. Även här gäller att om svarsskillnaderna är små så föreligger hög reliabilitet och om svarsskillnaderna blir stora finns risk för låg reliabilitet (Ejvegård, 1996, s.68). Ett annat är genomföra samma undersökning vid två olika tidpunkter för att få bekräftat om reliabiliteten av mätinstrumentet är hög eller låg (Holme/Solvang, s.169). Ett mätinstrument har hög reliabilitet om det kan motstå olika slag av slumpinflytande (Patel/Davidson, s. 86).

Vid genomförandet av intervjun med den operative chefen i Eskilstuna använde jag en bandspelare och gjorde en ljudinspelning som lagrades på band. Att jag lagrade "verkligheten" på detta sätt innebar att jag kunde spela upp "den" i repris så många gånger jag behövde. På detta sätt kunde jag försäkra mig om att jag uppfattat allt korrekt (Patel/Davidson, s.87).

När man gör intervjuer kan den sk. intervjuareffekten uppstå och påverka undersökningen. Med intervjuareffekten avses att olika intervjuare tenderar att få olika svar på frågor som ställs till respondenter (SCB, 1994, s. 35) och/eller att intervjuaren uppträder på ett sätt som gör att respondenten förstår vad som förväntas av dem (Patel/Davidson, s.87). När jag ställde frågorna till respondenterna i telefonintervjuerna var jag noggrann med att ställa dem så ordagrant som möjligt till alla respondenter. Detta gjorde jag för att frågorna skulle tolkas så lika som möjligt av alla respondenterna och för att underlätta jämförelserna i svaren mellan respondenterna. Det kan dock vara så att olika tolkningar av frågorna ändå gjorts av respondenterna. Jag var även noggrann med att ställa frågorna i samma följd, eftersom att tidigare frågor kan påverka senare svar (Ejvegård, 1996, s.49-50).

Dock är det ej en tillräcklig förutsättning att ha hög reliabilitet på mätinstrument och den information som samlas in. Mätinstrumentet och den information som samlas in kan vara hur reliabla som helst men mäta något helt annat än det man tror sig mäta eller vill mäta. Informationen måste även ha hög validitet. Definitionen av validitet är att man i en undersökning mäter det man avser att mäta. Ett annat uttryck för detta är att den operationaliserade variabeln och den teoretiskt definierade variabeln ska sammanfalla i så stor utsträckning som möjligt (Holme/Solvang, s. 171). Det är dock svårt att en fullständig överlappning uppstår mellan dessa variabler (Holme/Solvang, s. 173). Validitetsprövning är

svårare än reliabilitetsprövning. Enligt Ejvegård kan det strängt taget enbart ske om man har något annat mått på det man mäter att jämföra med (Ejvegård, 1996, s.71). Enligt Patel & Davidson kan man låta en utomstående, som är väl insatt i problemområdet, få granska instrumentet för att på så sätt kunna säkerställa instrumentet. Man kan även använda sig av annan teknik och undersöka samma sak (Patel/Davidson, s. 86).

Sammanfattningsvis kan sägas att, låg reliabilitet hos ett mätinstrument ger låg validitet (Ejvegård, 1996, s.72). Hög reliabilitet är ingen garanti för hög validitet (Patel/Davidson, s.85). Reliabiliteten kan vara hög men ändå sakna validitet (Ejvegård, 1996, s.72). Hög reliabilitet är dock en förutsättning för hög validitet (Patel/Davidson, s.85).

3.5. Avgränsningar

Jag har kännedom om att det inom vissa polisdistrikt förekommer nolltoleransprojekt beträffande exempelvis trafikbrott. Dessa kommer jag ej att uppmärksamma när jag gör intervjuerna till denna undersökning. Anledningen till detta är att dessa projekt har väldigt lite att göra med det projekt som Eskilstunapolisen genomförde. Min nolltoleransfokusering kommer enbart att beröra låg toleransnivå, oordning/ordningsstörningar, våldsbrott och människors trygghet i städers stadskärnor, d.v.s, de problem som Eskilstunapolisen fokuserade på.

Jag kommer ej heller att fördjupa mig i New York polisens arbete. Det är i denna uppsats Eskilstuna och Eskilstunapolisens tillämpning av New Yorkmodellen som står i centrum, ej New York polisens arbete. Jag kommer dock att redogöra för New Yorkmodellens "rötter/härkomst", den sk. Broken Windows-teorin. Jag kommer även att redogöra för en del av den kritik som finns mot att New Yorkmodellen appliceras på Sverige.

Jag har även avgränsat mig med att enbart undersöka vad två lokaltidningar, Eskilstunakuriren och tidningen FOLKET, har skrivit om Eskilstunaprojektet. Projektet uppmärksammades även i andra tidningar samt i radio och TV. Det hade dock blivit ett allt för tidskrävande arbete att undersöka alla massmedias skildring av projektet.

4. Eskilstunaprojektet och utvärderingens resultat

Eskilstunaprojektet startade den 1 mars 1996 och pågick till den 31 mars 1997. Enligt utvärderingen togs initiativet till projektet av Rikspolisstyrelsens arbetsgrupp mot våld (Wikström m.fl. 1997, s.1). Eskilstunapolisens operative chef menar dock att det var polisen i Eskilstuna som själva tog initiativet och ansökte om att få medverka i projektet, efter det att man hört talas om att det skulle starta.

Hur projektet skulle utformas fick polismyndigheten i Eskilstuna själva ansvara för. Man fick dock ett antal direktiv från Rikspolisstyrelsen som man skulle följa. Projektet skulle sedan efter projekttidens slut utvärderas av en grupp forskare vid Polishögskolans dåvarande forskningsenhet (Wikström m.fl 1997, s.1).

Syftet med projektet var att öka allmänhetens trygghet, genom att minska brottsligheten i Eskilstunas stadskärna (a.a., s. 11). I Eskilstuna fanns en stark koncentration av våldsbrottslighet på och kring ett torg, Fristadstorget. Åren 1995 och 1996 skedde drygt hälften av våldsbrottsligheten inom en radie av 100 meter runt detta torg. Om man utökade denna radie till att vara 200 meter så kunde man finna att drygt 90% av våldsbrotten begicks inom detta område (a.a , s.29). Fristadstorget var ett s.k.”Hot spot”-område (Lab 1997, s.176).

De huvudsakliga arbetsuppgifterna gick ut på att polisen skulle arbeta fokuserat i stadskärnan och framförallt under helgkvällar och -nätter, samt att polisens tolerans skulle minskas(a.a., s. 3) Inga nya resurser tillfördes för att genomföra projektet utan polisen i Eskilstuna skulle använda sina redan befintliga resurser. Projektet kom på så sätt att vara ett lågdosprojekt (a.a., s.5). Projektet skulle även ha en kort exponeringstid, d.v.s det skulle pågå under en kort tidsperiod, ett år (a.a., s.6).

De huvudsakliga direktiven som planerades var att antalet synliga, fotpatrullerande poliser skulle öka i stadskärnan. Polisen skulle även ingripa i tidigt skede om det uppstod hotfull stämning mellan ungdomsgrupperingar. Om en miljö ansågs skadlig för ungdomar skulle dessa avlägsnas från platsen och toleransnivån vad gäller förargelseväckande beteende skulle sänkas. Alkoholförtäringen skulle även minskas på offentliga platser i stadskärnan och samarbetet mellan ordningsvakter och polisen skulle förbättras (a.a., s.11 –14).

Som underlag till utvärderingen gjordes en insamling av data. Statistiska centralbyrån genomförde två intervjuundersökningar med Eskilstunas befolkning i åldrarna 16-69 år och denna omfattade 1500 personer. Undersökningarna gjordes med slumpvisa urval. Den första undersökningen genomfördes 1996, innan projektet startades och den andra 1997, efter att projektet pågått ett tag.

Åren 1995 och 1996 gjordes även en insamling av data över polisanmälda brott för Eskilstunas stadskärna. Då genomfördes intervjuer med socialtjänstens socialarbetare och med poliser (Wikström, 1997, s. 7). Resultaten av dessa datainsamlingar bearbetades och analyserades sedan av polishögskolans forskningsenhet (a.a, s.1).

Det var de två intervjuundersökningarna med Eskilstunas befolkning som utgjorde själva kärnan i utvärderingen. Dessa undersökningar jämfördes med varandra. Befolkningen tillfrågades bl.a om sina erfarenheter av våldsbrott, ordningsstörningar och trygghetsupplevelsen i stadskärnan, samt i vilken mån de nyttjade centrum av staden. De tillfrågades även om vilken attityd de hade till de polisiära åtgärder som användes i projektet (a.a, s.7). Det kan enligt utvärderarna av Eskilstunaprojektet vara problematiskt att använda sig av före- och eftermätningar. Vad som här avses här att det kan vara andra faktorer än projektet som påverkat en eventuell effekt, det finns därför en risk att underskatta eller överskatta utfallet av projektet (a.a, s. 8).

De brottstyper som ingick i det insamlade materialet över anmälda våldsbrott var; mord, dråp, försök till mord och dråp, misshandel, ofredande, våld mot tjänsteman, ofredande inkl. sexuellt ofredande, samt olaga hot. Att använda sig av anmälda brott som ett effektmått kan även det vara problematiskt enligt utvärderarna. De menar att i och med att polisen ökade sina insatser kunde man förvänta sig en ökning av anmälda brott (a.a, s.8).

De totala antalet brott som anmäldes år 1995 och år 1996 är i stort sett detsamma. Antalet anmälda misshandelsfall minskade med 14 stycken och antalet ofredande ökade med 14 stycken. Personrånen minskade med 5 stycken och antalet anmälningar, våld mot tjänsteman, blev något fler (4 stycken). Förändringarna är små, men de är enligt utvärderarna helt i linje med vad man kan förvänta sig om det inträffar en effekt, alltså att brottskategorier av grövre art minskar samtidigt som brottskategorier av lindrigare art ökar. De som gjorde utvärderingen drar en försiktig slutsats att projektet kan ha bidragit till en viss effekt på

våldsbrotten trots att det inte skedde någon förändring vad gäller det totala antalet polisanmälda våldsbrott (a.a, s.32). Ett annat belägg för att projektet kan ha haft en viss effekt på våldsbrottsligheten har utvärderarna funnit när man kartlade antal brott per brottsplats. Man fann att antalet polisanmälda misshandelsbrott på gator och torg minskat från 77 stycken till 41 stycken (−47%). Denna minskning är statistiskt signifikant. Dock visade det sig att misshandeln på restauranger hade ökat från 49 stycken till 66 stycken (a.a, s.34).

Vid en analys av våldsbrottens fördelning i tid visar det sig dock att antalet våldsbrott på onsdagskvällar/natten mot torsdag hade ökat från 12 stycken till 43 stycken. Det kan här ha skett en sk. överflyttningseffekt, alltså att personer som vill undvika polisiära insatser valt att bege sig ut till stadskärnan en onsdagskväll istället för på en lördagskväll (a.a, s.34).

Utvärderingens resultat visar även på att det var färre människor som blivit antastade av ungdomsgäng år 1996 än år 1995. Denna skillnad är störst bland dem som ofta vistas i centrum av Eskilstuna, på kvällar och nätter (a.a, s. 36). Samma grupp uppger att de sett 10% mindre våld i stadskärnan 1996 jämfört med 1995. Denna skillnad är statistiskt signifikant och ger därför stöd åt att våldsbrottsligheten kan ha minskat i centrum av Eskilstuna. Enligt utvärderingen var även Eskilstunas befolkning till största del positiva till de åtgärder som vidtogs under projektiden.

Vad som statistiskt kunde säkerställas slutligen i utvärderingen var att de människor som i hög utsträckning uppehöll sig i stadskärnan, under fredagskvällar och -nätter och lördagskvällar och -nätter upplevde en högre grad av trygghet under projektiden i stadskärnan, än innan projektiden. Projektet hade haft en viss effekt även vad gäller förekomsten av ordningsstörningar och våldsbrott i stadskärnan (a.a, s.46). Exempelvis så minskade skadegörelsen med 46,7% (a.a., s.20). De slutliga resultaten i utvärderingen visade dock ej på några statistiskt säkerställda mätbara effekter vad gäller en minskning av den grövre brottsligheten (a.a.,s.46). Utvärderingen gjordes när projektet nästan pågått i ett år så det framkommer inga långtida effekter i utvärderingen (a.a, s.11).

5. Resultat av tidningsartiklarna

5.1 Resultat av tidningsartiklar från Eskilstunakuriren

Jag hittade sammanlagt 26 artiklar i Eskilstunakuriren som skildrar Eskilstunaprojektet. Jag väljer att redovisa sammanfattningar av samtliga artiklar.

Den 17/1-96 uttalar sig P-O Wikström om den enkät (en enkät som ingick i utvärderingsgruppens arbete) som ska delas ut till stadens åttondeklassare, där de ska redogöra för sina fritidsvanor. Wikström säger att enkäten ska utvärderas och ligga till grund för hur man i hela Sverige ska kunna komma till rätta med ungdomsvåldet som ökar. Artikeln avslutas med en kommentar angående den kommande utvärderingen som ska göras av polishögskolans forskningsenhet;

” Då får vi veta om det här riksprojektet, med Eskilstuna som enda försökskommun, leder till att det blir hårdare tag mot ungdomsvåldet i landet”.

I en artikel den 6/4-96 skrivs att polisen kommer att anta en ”hårdare linje” mot förargelseväckande beteende.

Den 23/5-96 står det att läsa, att Eskilstuna nu ska bli en tryggare stad. I artikeln redovisas en attitydundersökning, vilken visar att Eskilstunaborna till största del är positiva till de åtgärder som polisen planerar. Det skrivs även att det förväntade resultatet av projektet är att brottsligheten ska minska och att tryggheten ska öka. I denna artikel uttalar sig även projektledaren, biträdande länspolismästare Ulrika Herbst, om att hon hoppas att man efter projektetidens slut, hittat en form där många olika organisationer samarbetar för att Eskilstuna ska bli tryggare. Kommundelschefen för område Väster, Catarina Tenser, och Eskilstunas socialchef, Gunilla Damberg, uttalar sig även i denna artikel om att de önskar sig tillbaka gamla tiders ”grinkärringar”, som höll ordning på kvarterets barn och att man måste säga ifrån till ungdomarna. De menar att man måste ta tag i problemen när de är små så att de inte växer och blir större.

En folkpartistisk politiker, Marianne Normell, efterlyser på debattsidan den 29/8-96 en trygghetsplan mot våldet i Eskilstuna och menar att det är kommunstyrelsen som har det

övergripande ansvaret för kommunens utveckling. Normell är övertygad om att polisen gör ett bra jobb, men hon tycker att det är fel att överlåta ansvaret på ordningspolisen att skapa en tryggare stad.

Miriam Holm (kd) och Maria Dahlin (c) skriver på debattsidan den 6/9-96 att de vill att Eskilstuna ska bli en tryggare stad, att staden måste få en positiv utveckling och att alla vägar måste provas för att nå detta ändamål. De skriver;

"Vi har en sommar bakom oss som gett oss mycket att tänka på. Vi minns med sorg rubriker om olika våldshandlingar i vår kommun. Vi har också försökt leta efter svaren på vad som är orsaken till våld. Är det polisens, socialtjänstens, skolan eller föräldrarnas ansvar?"

I en artikel den 7/9-96 skrivs att våldet i Eskilstuna har halverats och att det sannolikt är Eskilstunaprojektet, som ligger bakom dessa goda resultat. Även attitydundersökningen som Eskilstunas befolkning deltog i redovisas i denna artikel, att Eskilstunas befolknings svar var entydig;

"Kör efter föreslagna riktlinjer i kampen mot våldet så att vanliga människor slipper känna rädsla på gator och torg".

Närpolischefen Lasse Wennholm säger att Eskilstunapolisen kommer att förstått med den sänkta ribbens taktik och att polisen kommer att ha en höjd övervakning i centrum även under hösten och vintern. Wennholm säger att han hoppas att de nya arbetsmetoderna ska kunna få en fortsättning.

Enligt ledarskribenten den 10/9-96 har resultaten av antivåldsprojektet blivit förvånansvärt goda och att dessa resultat nu bör visa vägen för hur man ska komma åt våldsbrottsligheten. Denne uppmanar även Rikspolisstyrelsen att inte snåla med pengar. Ledarskribenten menar att polisens tidiga ingripanden hindrar lagslösheten att sprida ut sig. Ledarskribenten skriver;

" Sedan polisens nya giv började tillämpas har de grova misshandelsfallen i Eskilstuna under helgerna halverats...Hur vet vi då att nedgången av våldsbrott har något samband med polisens ökade ambition att ingripa? Det vet vi förstås inte men indikationerna är entydiga".

Den 7/10-96 beskriver ledarskribenten antivåldsprojektet som ett mycket lyckat projekt och att myndigheterna kommer att få problem med fullfjädrade förbrytare om man inte fortsätter

med att ingripa vid ett tidigt skede. Ledarskribenten skriver att Eskilstuna förr var känt för svenska folket som kniv och kastrullstaden vad gäller tillverkning och att Eskilstuna idag förknippas med kallt stål som är till för att döda. Eskilstuna har blivit en "våldets stad".

Ledarskribenten oroar sig för barnen och ställer därför frågorna:

" Hur farligt är det för dem (barnen)? Löper de rent av själva risken att dras in i brottsligheten?"

Biträdande länspolismästare, Ulrika Herbst, uttalar sig på även på denna sida. Herbst säger att de positiva delarna ur projektet ska föras in i den befintliga verksamheten när utvärderingen är klar.

Den 7/4-97 omnämns Eskilstunamodellen som ett framgångsrikt experiment i New Yorkmodellens efterföljd, att Eskilstunamodellen är en förebild. Projektet beskrivs som mycket lyckat, att antalet våldsbrott minskat markant. Det skrivs att polisen känner stöd från allmänheten, att det ej finns några planer på att byta tillbaka till gamla ordinära metoder och att Eskilstuna har blivit en tryggare stad. I samma artikel uttalar sig Laila Freivalds om att hon är nöjd med projektets resultat, efter att hon har fått insyn i en första utvärdering.

Chefen för närpolisområde SYD, Peter von Carlsburg intervjuas den 28/4-97 angående det årliga återkommande valborgsmässofirandet. Carlsburg säger att man kommer att köra med låg toleransnivå för att skapa en trevlig valborgsmässoafton.

Den 21/5-97 beskrivs Eskilstunaprojektet som ett lyckosamt försöksprojekt, att polisen fanns på plats när de behövdes. Det skrivs att projektet nu övergått från att vara ett experiment, till att nu vara en helt gällande arbetsmetod.

I en artikel den 9/6-97 skrivs att Eskilstunamodellen lett till att fantastiska saker hänt. Här kritiserar länspolismästaren i Stockholm för att ha förbisett att Eskilstunamodellen har existerat, detta efter att ha uttalat sig om att New Yorkmodellen borde provas i Sverige. Reportern bekymras över varför man inte marknadsfört projektet bättre, att inte ens grannlänets länspolismästare har upptäckt att man i Eskilstuna provat New Yorkmodellen.

Den 8/9-97 säger Gun Hellsvik till Eskilstunakuriren att andra polisdistrikt borde anamma Eskilstunamodellen.

Den 9/9-97 skrivs att projektmetoderna var framgångsrika och att de därför fortfarande används. I samma artikel gör närpolischefen i Eskilstuna centrum, Lasse Wennholm, följande uttalande;

"-Vi tar hellre en person som är halvfull och halvdum än att vi väntar några timmar tills han blivit heldum och gjort sig skyldig till misshandel".

Den 16/9-97 nämns att polisens nya arbetssätt satt tydliga spår, att kriminalstatistiken för första halvåret i år har visat på en fortsatt kraftig minskning för våldsbrotten, att polisen i Eskilstuna lyckats möta den växande kriminaliteten.

Kommunalrådet i Strängnäs Anna Zachrisson, Strängnäspartiet, intervjuas den 11/11-97 och argumenterar för att antalet poliser i Strängnäs är för lågt. Även en socialdemokratisk politiker, Bo Tiderman, intervjuas. Tiderman menar att Strängnäsbornas oro och rädsla måste tas på allvar och efterlyser en konkret insats. Tiderman eftersöker en Eskilstunamodell i Strängnäs.

Den 18/11-97 uppmärksammas Eskilstunamodellen av tidningens tv-recensent. Denne har tittat på "Kalla fakta" i TV4. I programmet har ett reportage visats angående Eskilstunapolisens antivåldsprojekt. Recensenten tycker att det är sympatiskt att polisen ger vänliga tillsägelser till cyklister som cyklar på förbjuden plats.

Länpolismästaren i Sörmland, Lars Myrberg, berättar den 18/12-97 för pressen vilka de främsta satsningarna inom distriktet kommer att bli år 1998. Att alla poliser i Sörmland ska lära sig hur man använder arbetsmetoden "låg toleransnivå" och att Eskilstunamodellen ska spridas till alla poliser i Sörmland.

Den 4/2-98 uttalar sig justitieminister Laila Freivalds om att Eskilstunaprojektet/modellen är en framkomlig väg. I samma artikel uttalar sig även Freivalds företrädare, Gun Hellsvik. Hellsvik håller med Freivalds vad gäller att Eskilstunamodellen har varit framgångsrik, men att ett överskridande av budgeten ägde rum. I denna artikel nämns även att polisen i Eskilstuna har brutit den stigande trenden av våld och att Eskilstunapolisen har nått en god balans vad gäller antalet färdiggjorda utredningar.

Den 4/3-98 uppmärksammas att Eskilstunamodellen nu har utvärderats, att resultatet ej kom som en överraskning. Utvärderingens resultat beskrivs kortfattat, att huvudsyftet med projektet uppnåddes, att allmänheten upplevt en ökad grad av trygghet. Det skrivs vidare att det nu finns ett svenskt alternativ till New Yorkmodellen och att det finns ett brett stöd från allmänheten vad gäller de polisiära "hårdare" metoderna mot "buset" i centrum. Eskilstuna centrum blev tryggare och våldsbrotten kom att sjunka med 13-14 procent jämfört med år 1995. Det skrivs även att;

"Eskilstunamodellen har fått riksintresse genom att brottskurvan i centrum sjönk så drastisk under projektperioden. Arbetssättet med fokuserad polisövervakning...gav resultat...Många är de polisdistrikt som med intresse följt Eskilstunamodellen och också tagit efter arbetssättet för att nedbringa våldet i stadskärnorna".

Den 21/4-98 konstateras att begreppet "Eskilstunamodellen" för brottsbekämpning är på väg att etableras i landet. Det skrivs att Eskilstunaprojektet blev framgångsrikt genom att polisen undanröjde varje orsak till bråk och att orosstiftare punktmarkerades i staden stadskärna. Stockholm ska nu pröva Eskilstunamodellen, men på fartsyndare i trafiken. I Eskilstunakuriren ställer man sig därför frågorna; en missuppfattning eller en undanflykt?

Den 20/4-99 står det att läsa att Eskilstuna ska bli plats för den fjärde polisriksdagen. Att deltagare från alla de 21 polismyndigheterna kommer till staden och det kommer bl.a. att hållas ett seminarium om New Yorkmodellen och Eskilstunamodellen.

Tobias Jöhnemark vid närpolisen Nord, säger i Eskilstunakuriren den 30/4-99, att polisen kommer även detta år att använda sig av en låg toleransnivå under valborgsmässofirandet. Det är Eskilstunamodellens metoder som ska användas.

Den 17/8-99 hävdar ledarskribenten att Eskilstunas stämpel som "våldets huvudstad" har "tvättats" bort. Att det nu gått tre år sedan de senaste morden inträffade i staden. Ledarskribenten säger;

-"Vi kan aldrig påstå att det finns ett samband mellan den nolltoleranstaktik, Eskilstunamodellen, som polisen år 1996 började tillämpa och att de senaste morden skedde just 1996.

Det vore rent av dumt att påstå det. Så många faktorer, inte minst slumpen, spelar in i en mordstatistik som trots allt även ett svårt år som 1996 'bara' registrerade tre fall. Däremot finns ett säkert samband mellan Eskilstunamodellen och den fortsatt höga andelen anmälda misshandelsfall. Detta därför att mörkertalen minskat".

Ledarskribenten menar att mörkertalet minskat p.g.a att polisen, genom att befinna sig i stadskärnan, har kunnat registrera mer av den oordning som förekommer. Dessutom har krogägare i staden i större utsträckning slagit larm om bråk som de förr själva försökt reda ut. På denna ledarsida konstateras även att vanliga människor nu åter har vågat ut på stadens gator, att medborgarna i Eskilstuna återerövrat gatorna.

Den **14/1-2000** bekymrar sig skribenten om varför ingenting hörts angående Eskilstunamodellen och undrar hur det gick med modellen för brottbekämpning. I samma artikel påstås att det nu återigen "blossat upp" en diskussion kring våldet i centrum av Eskilstuna. Lasse Wennholm, närpolischef i centrum, uppmanar dock till lugn, i en intervju i tidningen Folket, och skyller en del av det haussade läget på pressen. Lasse Wennholm säger sig vilja ha balans i informationen.

Den **14/12-2000** konstateras återigen att arbetssättet i Eskilstuna var framgångsrikt. Det skrivs dock att närpolisen i Eskilstunas stadskärna inte har en chans att kunna fullfölja de ambitioner som man hade, att det nu endast finns en tredjedel kvar av styrkan som ska ägna sig åt nolltolerans i stadskärnan. Närpolischefen i centrum, Lasse Wennholm säger i denna artikel att Eskilstunapolisen tyvärr har tvingats sänka sina målsättningar.

5.2 Resultat av tidningsartiklar från tidningen FOLKET

I tidningen FOLKET hittade jag 14 artiklar och jag redovisar även sammanfattningar av samtliga dessa..

Den **16/1-96** görs en intervju med socialchefen Gunilla Damberg. Damberg uttalar sig om att polisen, i samarbete med andra myndigheter i kommunen, ska ta fram ett handlingsprogram som ska leda till en minskning av ungdomsvåldet, samt att detta även ska ligga som underlag för andra delar av landet.

Den **17/7-96** skrivs att de första resultatrapporterna om antivåldsprojektet blir färdiga i oktober och att man då kommer att få reda på hur rädda Eskilstunaborna är.

I en artikel den **6/9-96** kan man läsa, att Eskilstunapolisen har intagit en tuffare attityd, att de i stor utsträckning använder sig av lagparagrafer som gör att de kan exempelvis avlägsna minderåriga från att vistas i miljöer som är olämpliga. Det skrivs även att det goda samarbetet mellan polisen, och socialtjänsten bidragit till att det blivit lugnare i Eskilstuna.

Eskilstunaprojektet beskrivs den **19/12-96** som polismodellen som ledde till färre våldsbrott. Det står även att projektet är framgångsrikt och stadskärnan har blivit lugnare och att Eskilstunapolisens arbete har gett eko utanför länet.

Den **15/7-97** uttalar sig den operative chefen Torbjörn Johansson om att Eskilstunaprojektet är ett steg på rätt väg.

Närpolischefen i city, Lasse Wennholm uttalar sig den **14/8-97** om att våldet i Eskilstunas stadskärna har minskat kraftigt de senaste åren och att förklaringen till detta är polisens nya arbetsmetoder.

Den **18/9-97** ger Gun Hellsvik Eskilstunapolisen beröm för att de tillämpar New Yorkmodellen, en arbetsmetod som är helt i linje med hennes sätt att tänka. Enligt Hellsvik är modellen utmärkt och den borde anammas av fler polisdistrikt.

I en artikel, den 25/3-98, uttalar sig biträdande länspolismästare Ulrika Herbst om att projektet inte får bli en dagslända och att Eskilstunamodellen inte är ett projekt längre utan en modell som lever vidare. Det skrivs även att hela länet ska komma att omfattas av Eskilstunamodellen.

Den tidigare rikspolischefen, Sten Heckscher, säger till Eskilstunakuriren den 29/4-98 att Eskilstunaprojektet är ett bra exempel på ett väl genomtänkt polisprojekt, att man med projektet ligger vid fronten av utvecklingen. Heckscher ser det som mycket positivt att projektet fått en sådan uppmärksamhet av media och allmänheten.

Den 30/4-98 uttalar sig polisassistent Thomas Bergqvist;

"Det gäller att ta itu med problemen när folk är unga... Vi tolererar inte 'skojbråk'. Även om vi vet att det är på låtsas så vet inte allmänheten det".

Brottsofferpolisen Björn Olsson säger till tidningen FOLKET den 27/1-99 att våldet i stadskärnan har minskat på fredags- och lördagsnätterna.

Den 4/2-99 skrivs att;

"I Sveriges Chicago är New Yorkmodellen välkänd. Polisens arbetssätt i Eskilstuna har under åren letts in på nya spår via närpoliser och nolltolerans. Kanske är ett nytt arbetssätt på väg".

Polisriksdag ska hållas i Eskilstuna inom kort skrivs det den 19/4 -99. Under denna "riksdag" kommer ett seminarium att hållas angående New Yorkmodellen och Eskilstunamodellen.

Den 21/4-99 skrivs att begreppet nolltolerans har debatterats under polisriksdagen. Att det var många som ville ha bort ordet nolltolerans och istället använda begreppet lågtolerans.

5.3 Två mord på en natt

Det inträffar incidenter under projektiden som jag helt enkelt inte kan förbise när jag gör denna undersökning. Helgen den 13-14 juli 1996 inträffar några händelser i Eskilstuna som det står att läsa om i både Eskilstunakuriren och tidningen FOLKET, måndagen den 15/7-96.

Det som inträffar är, att två mord begås i staden under en natt. Under samma natt inträffade dessutom ett våldtäktsförsök, en grov misshandel och ett upplopp uppstod där polisen angreps av en mobb som var uppretad. Eskilstunapolisen fick denna natt förstärka bemanningen med 17 personer.

Morden inträffar alltså under samma period som polisen i Eskilstuna genomför sitt nolltolerans-projekt och dessutom under en helg när polisen har fokuserat sig på att infinna sig i centrum för att minska våldsbrott och öka tryggheten för allmänheten.

Spaningsledare Leif Söderberg uttalar sig den 15/7-96 i Eskilstunakuriren med orden; *"- Jag har aldrig varit med om något liknande. Det här är unikt och oerhört skrämmande"*.

Kriminalkommissarie Svante Melin, som arbetat i Eskilstuna i 25 år uttalar sig i tidningen FOLKET den 15/7-96 med orden; *"- Aldrig tidigare har två mord inträffat samma natt... Det här är det värsta jag varit med om"*.

Efter dessa händelser kan man tydligt märka en plötslig fokusering kring våld i Eskilstunakuriren och i tidningen FOLKET en tid framöver. Det är dock svårt att uttala sig om ifall tidningarnas sätt att uppmärksamma Eskilstunaprojektet skulle ha påverkats eller förändrats efter dessa händelser. Det finns tyvärr inte tillräckligt många artiklar skrivna om projektet, tiden innan de grova våldshändelserna inträffar, så att man skulle kunna göra en jämförelse.

Jag har dock endast hittat tre artiklar om Eskilstunaprojektet i Eskilstunakuriren och en artikel i tidningen FOLKET, som är skrivna före morden, trots att projektet pågått i ungefär fyra och en halv månad innan morden begicks. De flesta artiklar om projektet är skrivna efter det att morden inträffar. Det kan vara så att morden bidrog till att tidningarna "vaknade upp" och plötsligt började uppmärksamma projektet.

En annan anledning till att tidningarna hade skrivit så få artiklar trots att projektet pågått nästan halva perioden, kan vara att tidningarna liksom många medverkande i projektet, blev bristfälligt informerade om projektet i dess inledningsskede. (Wikström, 1997, s.25)

Kan våldshändelserna i juli 1996 ha påverkat Eskilstunapolisens arbete med sitt nolltolerans-projekt? I vilken utsträckning som dessa våldshändelser kan ha fått betydelse för själva projektet är en allt för omfattande uppgift att ta reda på i denna undersökning. Frågan är dock mycket intressant.

Den 31/12-96 utger Eskilstunakuriren en årskrönika, rubriken på denna är; *"Våldet fick en motkraft"*. Vad som avses är dock inte Eskilstunapolisens nolltolerans-projekt som startade under året, utan stiftelsen *"Jag bryr mig"*, som bildats p.g.a ett av morden som inträffade under året. Denna stiftelse hade ordnat gudstjänst, manifestationer, debatter, seminarier och stödgalor i Eskilstuna för att uppmärksamma och minska våldet i staden.

5.4 Resultaten från tidningsartiklarna sammanfattas

Eskilstunakuriren och tidningen FOLKETs skildring av projektet är entydig. Eskilstunaprojektet framställs och framstår i båda tidningarna som fantastiskt, positivt, lyckat, framgångsrikt och det sägs att modellen blivit ett begrepp i landet, samt att det är en modell som bör spridas vidare ut till andra polisdistrikt. Det är endast en artikel, ett debattinlägg, av 41 artiklar som ifrågasätter om det verkligen är polisens uppgift att skapa en tryggare stad. Avsaknanden av reservationer mot projektet är stor.

6. Redovisning av intervjun med den operative chefen

Intervjun med de operative chefen, Torbjörn Johansson, gjorde jag på plats i Eskilstunas polishus. På frågan om vad Johansson upplevde som mest positivt med projektet svarar han;

”- Det var mycket positivt eftersom det skedde med normala polismetoder, inom befintlig organisation och befintlig resurs. Väldigt liten insats och ändå ett visst resultat, det vart i alla fall tryggare människor i centrum”.

Johansson tyckte att det negativa med projektet var att det inte fanns en tillräcklig bredd. Han menar att projektet till största delen innefattade enbart närpolisområdet i city och anser att fler skulle ha varit involverade i projektets kärna. Johansson tycker även att informationen var bristfällig till dem som inte var direkt inblandade, men som ändå skulle arbeta med det. Han tycker att all personal skulle ha varit med och fått ta del i arbetet.

På frågan om hur Johansson upplevde att projektet fungerade svarar han att man inte märkte så mycket av det medan det pågick och att detta var en vanlig uppfattning bland poliser i gemen. Han menar att om inte forskningsresultatet hade funnits så hade det varit svårt att redovisa att det faktiskt hände något.

Johansson berättar att projektmetoderna, i viss mån, lever kvar. En stor förändring är att Eskilstunapolisen inte enbart fokuserar på centrum utan även på andra saker genom ett mer aktivt polisarbete. Detta gör man eftersom det nu finns belägg för att det faktiskt ger resultat, att det har en effekt, att vara på plats även innan det händer någonting. Numera sker arbetet dock ej inom ramen för ett projekt. Han tror att när man arbetar i ett projekt så blir arbetet mer fokuserat. Fortfarande har polisen dock folk i stadskärnan på fredags- och lördagskvällarna. Johansson tror att projekttidens höga ambition inte riktigt är kvar, att polismännen inte längre är lika aktiva som de var under projekttiden, att det fanns mer ”spets” i fokus då.

-”När det är stökigt på torget så kan det vara ganska tråkigt att dag ut och dag in vara vid stadskärnans torg, att det kan vara svårt att hålla ’lågan’ uppe då”.

Johansson vet inte om projektet i praktiken spridits ut till andra polisdistrikt, men säger att de haft många studiebesök och att de pratat om projektet vid väldigt många tillfällen.

Han är även noga med att påpeka att man på polismyndigheten aldrig har slagit på stort, att det var tidningarna som gjorde det. Han tror att tidningarna "höjde upp" projektet till att vara något väldigt, väldigt fantastiskt. Johansson säger;

"...att det inte var så våldsamt mycket och att det inte hade en jättelik effekt... det var ingen av oss som tyckte att det var väldigt fantastiskt, men det var bra".

Johansson säger att det enda som statistiskt kunde säkerställas var att de som vistades, de som hade en faktisk kunskap om hur det var på torget, kände sig tryggare. De tyckte även att polisen gjorde ett bättre jobb och de uppgav att de såg mindre våld. Sedan säger han;

"-Sen går alla siffror åt ett positivt håll, men det är inte statistiskt säkerställt och brottsligheten gick också åt rätt håll, men det är ju så fruktansvärt osäkert, för den går ju upp och ned ändå. Det kan bero på något annat".

Den operative chefen berättar att polisstyrelsen från Jönköping nyligen, för några månader sedan, varit på besök i Eskilstuna och var intresserade av att veta mer om Eskilstunaprojektet. Johansson berättar även för mig att man i Eskilstuna planerar en eventuell nystart av Eskilstunaprojektet.

7. Resultatredovisning av telefonintervjuerna

När jag gjorde telefonintervjuerna var jag i kontakt med 16 länspolismyndigheter i landet. De 16 länspolismyndigheter som jag var i kontakt med var; Blekinge, Dalarna, Gävleborg, Halland, Jämtland, Kalmar, Uppsala, Västerbotten, Västernorrland, Östergötland, Gotland, Norrbotten, Skåne, Värmland, Västmanland och Västra Götaland. De 4 som jag inte lyckades få kontakt med var; Örebro, Stockholm, Jönköping och Kronoberg. Som jag redan nämnt under metodavsnittet, gjorde jag telefonintervjuer med 16 respondenter och samtliga respondenter fick samma frågor medan svaren lämnades öppna.

Frågorna löd på följande sätt;

Fråga 1. Känner du till Eskilstunaprojektet?

Fråga 2. Har ni/har ni haft något liknande projekt/verksamhet i ert polisdistrikt?

Fråga 3a. (Om ja på fråga 2) Hur ser detta projekt ut? Har ni inspirerats av Eskilstunaprojektet till denna verksamhet?

Fråga 3b. (Om nej på fråga 2) Varför har ni ingen liknande verksamhet?

Fråga 4. Vad tror du är anledningen till att Eskilstunaprojektet fått sådan liten spridning ute i landet?

7.1 Respondenternas svar på Fråga 1, Känner du till Eskilstuna projektet?

Samtliga 16 respondenter uppgav att de kände till Eskilstunaprojektet.

7.2 Respondenterna nedan svarar JA på Fråga 2, Har ni/har ni haft något liknande projekt/verksamhet i ert distrikt? Och svarar därför på Fråga 3a. Hur ser detta projekt ut? Har ni inspirerats av Eskilstunaprojektet till denna verksamhet?

Respondenten på länspolismyndigheten *Blekinge* uppger att man sedan 1997 bedriver en verksamhet som liknar Eskilstunaprojektet. Polisen i Karlskrona har arbetat fokuserat och

koncentrerat i stadskärnan för att minska misshandelsbrotten på fredags- och lördagskvällarna. Respondenten uppger att polisen även håller en låg toleransnivå. Man har i detta distrikt även planer på att utöka denna verksamhet till att gälla även på andra orter i distriktet. Respondenten uppger att man dock ej anammat Eskilstunamodellen, men att man funnit stöd från denna modell för att bedriva liknande verksamhet.

Vid länspolismyndigheten i **Jämtland** uppger respondenten att man under vissa tider på året har speciella kommenderingar i Östersund, då man fokuserar på ungdomar i stadskärnan. Detta är vid exempelvis skolavslutningar. Respondenten i Jämtland uppger att man ej inspirerats av Eskilstunaprojektet.

I **Uppsala** har man vid några tillfällen ökat antalet poliser i stadskärnan och haft en låg toleransnivå. Det är ingen pågående verksamhet och man har inte inspirerats av Eskilstunaprojektet.

I **Östergötland** menar respondenten att man har något som liknar det som pågick i Eskilstuna. Respondenten uppger att poliserna ska arbeta med grundinställningen att ingripa så tidigt som möjligt. Man har inte inspirerats av Eskilstunaprojektet.

I **Värmland** uppger respondenten att man bedriver en liknande verksamhet som den man hade i Eskilstuna, men att man började med det nya förhållningssättet redan 1993/94. Respondenten menar att man var före Eskilstuna med att bedriva en låg toleransnivå. Man har i Värmland ej inspirerats av Eskilstunaprojektet.

I **Västmanland** startas denna vår ett projekt som har likheter med Eskilstunaprojektet. Respondenten uppger att man har för avsikt att bryta brottskurvan med en kraftsamling. Projektet kommer att ha inslag av nolltolerans och polisen ska befinna sig där problemen är som störst.

I **Gävleborg** bedrev man nolltolerans med bl. a. cyklande poliser i Gävle för att minska brottslighet och öka tryggheten i stadskärnan, samtidigt som Eskilstunaprojektet pågick. Man hade alltså ej inspirerats av Eskilstunaprojektet. I nuläget bedrivs ej denna verksamhet längre i Gävleborg. Respondenten uppger att nolltolernas ej är någon bra modell för det svenska samhället.

7.3 Respondenterna nedan svarar NEJ på fråga 2, Har ni/har ni haft något liknade projekt/verksamhet i ert distrikt? Och Svarar därför på Fråga 3b.,Varför har ni ingen liknande verksamhet?

Respondenten i **Dalarna** är skeptisk till ordvalet nolltolerans och tror ej att det är något som är möjligt att genomföra i praktiken och att nolltolerans ej är "rätt" för Dalarna. Denne menar att om man riktar satsningar på ett område, exempelvis en stadskärna, så finns det en risk att problemen flyttas till andra områden. Respondenten menar även att det ej går att komma till föräldrar och skola och säga att vi ska köra med nolltolerans för alla lagöverträdelse. Denne menar dock att Eskilstunamodellen var en bra modell, men att denne är skeptisk till ordvalet "nolltolerans".

I **Halland** bedriver man ingen nolltoleransverksamhet med fokus på stadskärnan. En anledning till detta är att det ej går att genomföra personalmässigt och en annan anledning är att man på länspolismyndigheten i Halland ifrågasätter om det verkligen är ett projekt för Sverige.

Respondenten i **Kalmar** uppger att man i detta distrikt arbetar med en kraftig bemanning på fredag och lördagskvällar, men att det ej finns någon lågtoleransmarkering. Resursbrist anges som orsak till att man ej bedriver nolltolerans här.

I **Västerbotten** uppger respondenten att man har en hög koncentration av personalresurser i centrum av Umeå, men att man ej fokuserar på minsta företeelse.

I **Västernorrland** uppger respondenten att om man nu skulle applicera Eskilstunamodellen på Sundsvall så skulle man få problem med bemanningen. Personalresurserna är för små.

Respondenten på **Gotland** anser att det ej är möjligt och trovärdigt att upprätthålla nollvision. För att nollvision ska kunna bedrivas och bli bra så behövs en fördubbling av personalstyrkan, menar respondenten.

I **Norrbotten** uppger respondenten att denne är övertygad om att man i Eskilstuna ej har åstadkommit något bra.

I **Skåne** har man övervägt detta med nolltolernas, men konstaterat att det finns vissa nackdelar. Respondenten menar att det finns en risk att man kommer i konflikt med medborgarnas rättsuppfattning och att invånarna kan komma att tycka att polisen ägnar sig åt fel saker. Respondenten menar att det ej heller finns resurser att bedriva denna typ av verksamhet i Skåne. Denne ifrågasätter även om det är rättvist att man angriper bagateller på ett område och ej fokuserar på annat viktigt. Respondenten menar att man har en sansad och måttfull inställning i Skåne. Denne menar dock att det är klokt att ingripa vid tidigt stadium, vad gäller exempelvis ungdomar, men att man ej når detta med nolltolerans.

I **Västra Götaland** menar respondenten att det är en del av det problemorienterade polisarbetet att polisen håller en låg toleransnivå, vilket man gör i Västra Götaland. Det problemorienterade polisarbetet fanns långt innan Eskilstunaprojektet startade. Respondenten uppger att det dock vore omöjligt att bedriva ett polisarbete med låg toleransnivå för samtliga 60 polisstationer i distriktet.

7.4 Respondenternas svar på Fråga 4, Vad tror du är anledningen till att Eskilstunamodellen fått en sådan liten spridning ute i landet?

Blekinge: Respondenten anser att det är svårt att bedriva den typ av verksamhet som man hade i Eskilstuna med anledning av att det är resurskrävande.

I **Dalarna** menar respondenten att det kan bero på att man marknadsfört Eskilstunaprojektet för dåligt. Denne tror ej heller att nolltolerans är möjligt att uppnå. Respondenten menar även att det kan också vara en resursfråga eller att man i andra delar av landet valt att arbeta annorlunda.

Respondenten i **Gävleborg** menar att det är en resursfråga.

I **Halland** anser respondenten att det beror på resursskäl och få möjligheter.

Respondenten i **Jämtland** anser att man måste utgå från sin egen verklighet och att Eskilstunaprojektet ej var något unikt, att frågan om nolltolernas är gammal. Denne menar även att frågan om nolltolerans kan vara svår att ta till sig.

I **Kalmar** är svaret resursbrist.

Respondenten i **Uppsala** menar att det kanske ej finns ett behov av denna typ av verksamhet, samt att det är en resursfråga. Denne menar även att marknadsföringen ej heller kanske gått fram så väl.

I **Västerbotten** kan respondenden ej uttala sig i denna fråga, eftersom att denne ej läst utvärderingen om Eskilstunaprojektet.

Respondenten i **Västernorrland** menar att det råder resursbrist vad gäller att kunna genomföra denna typ av verksamhet.

Östergötland: Som svar på denna fråga anger respondenten att det är resurskrävande och att dessa resurserna saknas. Detta tror man, i Östergötland, är anledningen till att projektet fått en sådan liten spridning ute i landet.

Respondenten på **Gotland** tror att projektet fått sådan liten spridning p.g.a. att det ej fungerade i Eskilstuna. Denne menar även att personalstyrkan är för liten om man ska "dyka" på allt. Denne menar att Eskilstunamodellen aldrig kommer att få någon spridning.

I **Norrbotten** menar respondenten att man marknadsfört projektet för dåligt ute i landet. Denne är även övertygad om att man ej åstadkommit något bra i Eskilstuna.

Respondenten i **Skåne** menar att polisen inte har tillräckligt med resurser för att kunna göra ett landsomfattande "Eskilstuna". Denne menar även att erfarenheterna från New York har visat sig ha en baksida, vad gäller exempelvis polisbrutalitet. Respondenten menar att det finns en risk med att man trappar upp polisens åtgärder, att polisen kan komma att överreagera.

7.5 Sammanfattning av telefonintervjuerna

Samtliga 16 respondenter vid de länspolismyndigheter som jag var i kontakt med uppgav att de kände till Eskilstunaprojektet. 7 länspolisdistrikt av dessa 16, uppgav att de har eller har haft ett liknande projekt/verksamhet som det polisen i Eskilstuna hade. Av dessa 7 länspolisdistrikt uppger dock 5 distrikt, att de inte har inspirerats av Eskilstunaprojektet till den verksamhet de bedriver/bedrivit. *Det är endast 1 distrikt av 7 som uppger att de funnit stöd från Eskilstunaprojektet för att bedriva en liknande verksamhet.* Distriktet är Blekinge.

9 av 16 länspolismästardistrikt uppger att de ej har eller ej har haft ett liknande projekt/verksamhet som det Eskilstunapolisen hade. Det nämns många olika anledningar till varför dessa distrikt inte bedriver en liknande verksamhet. Sammanfattningsvis nämner jag de orsaker som nämndes flest gånger; 6 distrikt av de 9 länspolismyndigheter som uppger att de ej har/ej har haft ett liknande projekt/verksamhet svarar att anledningen är bristande resurser. Och, 3 distrikt av de 9 distrikten som uppger att de ej har/ej har haft ett liknande projekt/verksamhet svarar att anledningen är att det är svårt att upprätta trovärdighet, inför exempelvis föräldrar och allmänhet med den typ av verksamhet som den Eskilstunapolisen hade.

De flesta respondenterna vid länspolismyndigheterna menar att anledningen till att Eskilstunamodellen fått en sådan liten spridning ute i landet beror på resursbrist. Dock menar respondenten i Skåne att erfarenheterna från New York har visat på en baksida, exempelvis polisbrutalitet, att polisen har överreagerat. Skånes svar är här avvikande från de övriga respondenternas svar.

8. Sammanfattning och analys

Journalister, politiker och andra inflytelserika makthavare som uttalar sig i de båda lokaltidningarna i Eskilstuna har likvärdiga åsikter om projektet. Det skrivs att projektet var fantastiskt bra, att det var framgångsrikt, att brottsligheten minskade markant och att projektmetoderna bör spridas till andra distrikt. Det entydiga som framgår i tidningarna är att Eskilstunaprojektet var och är ett mycket framgångsrikt projekt för brottsbekämpning.

Eskilstunapolisens egen bild av projektet är att det inte var så fantastiskt och att det inte hade en jättelik effekt, men att det var positivt och bra eftersom att de som ofta nyttjade stadskärnan kände sig tryggare under projektiden. Den operative chefen i Eskilstuna menar att tidningarna haussade upp en bild av projektet, att brottsligheten skulle ha minskat markant under projektiden. I utvärderingen av projektet framkom ej att brottslighetens nivå markant skulle ha minskat. Eskilstunas poliskår upplevde ej heller några märkbara effekter av projektet när det pågick och den operative chefen menar att utan utvärderingen så hade det varit svårt att påvisa några effekter.

Polisen i Eskilstuna vet inte så mycket om i vilken utsträckning projektet spridits ute i landet. Enligt den operative chefen var det positivt att projektet genomfördes med normala polismetoder, med befintliga resurser, inom befintlig organisation och att människor kände sig tryggare i stadskärnan under projektiden. Det negativa var att det var så få som var inblandade i projektets ”kärna” trots att det var så många som arbetade med projektet. Det hade varit önskvärt om projektet hade haft en större bredd personalmässigt. Eskilstunaprojektet lever i viss mån kvar men poliserna arbetar idag inte lika fokuserat som man gjorde under projektiden.

En förväntad effekt som däremot uppstod under projektiden var att de människor som i hög utsträckning nyttjade stadskärnan under helgkvällar och -nätter kände sig tryggare i centrum under projektiden när de såg fotpatrullerande poliser. Denna förändring var dessutom statistiskt signifikant. Även tidigare forskning visar att synliga fotpatrullerande poliser bidrar till att öka människors trygghetsupplevelse. (Lab 1997, s.170).

Enligt utvärderingen upptäcktes även en ökning av oordning och våldsbrott i stadens stadskärna under onsdagskvällar och –nätter under projektiden. Detta stämmer överens med tidigare forskning om den så kallade överflyttningseffekten, att brottsligheten förflyttar sig. Människor som exempelvis vill undvika polisens fokus i stadskärnan på helgkvällar och –nätter väljer istället att gå ut på andra veckodagar såsom onsdagskvällar (Torstensson, s.172)

Alla de 16 polisdistrikt som jag har haft kontakt med kände till Eskilstunaprojektet. Eskilstunaprojektet blev alltså känt ute bland Sveriges länspolismyndigheter. 7 av de 16 distrikt som jag hade kontakt med uppger till mig att de har eller har haft en liknande verksamhet. Dock är det endast 1 distrikt (Blekinge) av dessa 7 som uppger att de inspirerats av Eskilstunaprojektet till sin verksamhet. Av de 9 distrikt som ej har eller har haft en liknande verksamhet, svarar 6 distrikt av dessa att anledningen till att Eskilstunaprojektets metoder har fått en sådan liten spridning kan bero på att resurser för att bedriva nolltolerans saknas. De övriga 3 distrikten tror att anledningen till att projektet ej har fått en stor spridning kan bero på att det är svårt att upprätthålla trovärdighet inför föräldrar och skola genom att tillämpa nolltolerans. I Skåne menar respondenten att New Yorkpolisens arbete har lett till märkbara baksidor som exempelvis polisbrutalitet och att detta kan därför vara en anledning till att nolltoleransen fått en sådan liten spridning i Sverige.

Andra svar från länspolismästarna på varför projektmetoderna fått en sådan liten spridning är att nolltolerans är svårt att ta till sig, att det ej fungerade så bra i Eskilstuna, att man måste utgå från sin egen verklighet, att det marknadsförts dåligt eller att man valt att arbeta annorlunda. Andra förklaringar är att man redan tillämpat nolltolerans och att nolltolerans inte är något nytt.

Det kan dock vara så att Eskilstunaprojektets metoder har spridits till något av de 4 distrikt som jag ej lyckades göra telefonintervjuer med, alltså till något av de distrikt som ingår i mitt bortfall. Även om det skulle vara så att Eskilstunaprojektets metoder spridits till 5 distrikt i landet visar min undersökning ändå på att projektmetoderna har fått en liten spridning ute i landet.

Enligt utvärderingen som gjordes av Eskilstunaprojektet skedde en minskning av våldsbrotten och oordningen i stadskärnan under projektiden. Denna minskning var mätbar men inte statistisk signifikant.

Utvärderarna drar därför endast en försiktig slutsats angående att projektet kan ha haft en effekt på den grövre brottsligheten. Den stora förväntade effekten av nolltolerans och själva ”kärnan” i Broken Windows-teorin och i New York-modellen är, att den grövre brottsligheten och grogrunden för grövre brottsligheten ska minska till följd av att mindre förseelser och felsteg beivras, att polisen arbetar med låg toleransnivå. Detta inträffade *ej* i Eskilstuna.

9. Avslutande diskussion

Enligt min undersökning har endast ett länspolismästardistrikt (Blekinge) av 16 distrikt som jag var i kontakt inspirerats av Eskilstunaprojektet i sin verksamhet. Dock är det sex andra länspolismästardistrikt som har eller har haft ett liknande projekt/verksamhet som det polisen i Eskilstuna bedrev. Dessa sex distrikt uppger till mig att de dock ej inspirerats av Eskilstunaprojektet till sina verksamheter. Kanske är det så att media piskade upp en bild som sedan visade sig vara falsk. Bilden av att projektet var fantastiskt. Enligt den operative chefen och utvärderingen så var det inte fantastiskt, men det var bra. De människor som i hög utsträckning nyttjade stadens stadskärna på helgkvällar/-nätter kände sig tryggare i centrum under projekttiden. Kanske har medierna påverkat allmänheten och politiker att tro att projektet var enormt lyckat. Det kan vara så att media intog en roll som aktör i förmedlandet av projektet. Det kan ligga något i det som den operative chefen vid Eskilstunapolisen sa, att media haussade upp en positiv fantasibild av projektet.

Eller är det bristande resurser som är anledningen till att projektmetoderna fått en sådan liten spridning ute i landet? Detta är respondenternas huvudförklaring. Eller är det New Yorkpolisens negativa och oönskade effekt i form av polisbrutalitet som ligger till grund för den lilla spridningen av nolltolernas ute i landet? Andra svar från respondenterna är exempelvis att nolltolerans inte är något nytt, samt att man redan provat nolltolerans.

Under den period som polisen i Eskilstuna genomför sitt nolltoleransprojekt och under en helg när polisen har fokuserat sitt polisiära arbete till stadskärnan för att minska våldsbrott och öka tryggheten begås två mord i staden. Det inträffar även ett våldtäktsförsök, en grov misshandel och polisen angrips av en uppretad mobb under samma helg. En spaningsledare hos Eskilstunapolisen uttalar sig i Eskilstunakuriren med orden; *"-Jag har aldrig varit med om något liknande. Det här är unikt..."* Innan dessa våldshändelser inträffar kan jag enbart finna fyra artiklar (tre i Eskilstunakuriren och en i tidningen FOLKET) som berör Eskilstunapolisens projekt, trots att projektet pågått i ungefär fyra och en halv månad vid tidpunkten när morderna begås. Sammanlagt hittar jag 40 artiklar som berör Eskilstunapolisens projekt och av dessa är alltså 36 artiklar skrivna efter att morderna inträffar. Det finns därför anledning att tro att tidningarna plötsligt började uppmärksamma Eskilstunapolisens projekt p.g.a våldshändelserna i juli 1996. Strax efter morderna märks även en plötslig och tydlig

fokusering allmänt kring våld i både Eskilstunakuriren och i tidningen FOLKET. Det kan dock även vara så att tidningarna hade blivit bristfälligt informerade om projektet i dess inledningsskede och att det av denna anledning dröjde innan tidningarna började uppmärksamma projektet. Intressanta frågor är dock; om, och i sådana fall hur, de grova våldshändelserna kom att påverka tidningarnas sätt att förmedla projektet efter mordet?, påverkade de grova våldshändelserna Eskilstunapolisens arbete med projektet?, och isådanafall på vilket sätt?

Vad gäller den grövre brottsligheten så kunde inte Eskilstunaprojektets utvärderare finna en statistiskt säkerställd minskning av den grövre brottsligheten under projektiden. Den grövre brottsligheten minskade inte till följd av att man beivrade mindre föreseelser i Eskilstunas stadskärna. Således inträffade inte den stora förväntade effekten av "Nolltolerans" och Broken Windows-teorin i Eskilstuna. Ett projekt som inte leder till en markant minskning av den grövre brottsligheten kanske inte är någon bra modell för brottsbekämpning och därför ej heller en modell som andra polisdistrikt vill anamma.

Efter att ha läst artiklarna i Eskilstunakuriren och i tidningen FOLKET så kunde man förvänta sig en spridning av projektmetoderna ute i landet. I Eskilstunakuriren uttalar sig även Eskilstunaprojektets projektledare tillika biträdande länspolismästare om att hon inte vill att projektet enbart skulle stanna vid att förbli en dagslända. Enligt min undersökning så tycks Eskilstunaprojektet dock ha stannat vid att vara och förbli ett projekt som Eskilstunapolisen hade 1996 till 1997 och som i viss mån lever vidare i Eskilstuna. Eskilstunapolisen har även planer på en ny projektstart. Det verkar dock som om att projektet ej har "gått" steget från "projekt" till att bli en "modell" som används för att bekämpa brottslighet i hela Sverige. Resultaten i min undersökning visar på att Eskilstunaprojektets metoder fått en liten spridning ut till övriga delar av landet och att projektet enbart blev en "dagslända".

10. Källförteckning

Brottsförebyggande rådet (1990). *Nordiska kriminologer om 90-talets kriminalpolitik.* Sober Förlags AB

Ejvegård, R (1996). *Vetenskaplig metod.* Studentlitteratur, Lund.

von Hofer, H & Tham, H (1997). *Mirakelmediciner håller sällan vad de lovar.* Apropå nr. 5-6.

Holmberg, S & Weibull L (2000). *Det nya samhället, SOM-undersökningen 1999, SOM-rapport 24, Göteborgs universitet.* Livréna Grafiska AB.

Holme, I.M & Solvang, B.K (1991). *Forskningsmetodik.* Studentlitteratur, Lund.

Kelling, George L & Coles, Catherine M (1996). *Fixing Broken Windows.* Touchstone, New York.

Lab, Steven P. (1997). *Crime Prevention - Approaches, Practices and Evaluations.* Anderson Publishing Co./Cincinnati, OH.

Patel, R & Davidson, B (1991). *Forskningsmetodikens grunder.* Studentlitteratur, Lund.

SCB (1994). *Abc i statistik.* SCB-Tryck, Örebro.

Sherman, L.W m.fl. (1997). *Preventing crime: what works, what doesn't, what's promising. A report to the United States Congress. Dept. Of Criminology and Justice, University of Maryland. Kap.8*

Wikström, P-O, Dolmén, L & Fermefors, E (1997). *Att förebygga oordning och öka tryggheten i stadskärnan – en utvärdering av Eskilstunaprojektet.* Forskningsenheten Polishögskolan, Solna. (1 ref.ex. finns på Riksdagens Bibliotek, Stockholm)

11. Bilagor - I & II

I. Frågorna till länspolismästarna/biträdande länspolismästarna.

Fråga 1. *Känner du till Eskilstunaprojektet?*

Fråga 2. *Har ni/har ni haft något liknande projekt/verksamhet i ert distrikt?*

Fråga 3a. *(Om jag på fråga 2) Hur ser detta projekt ut? Har ni inspirerats av Eskilstunaprojektet till denna verksamhet?*

Fråga 3b. *(Om nej på fråga 2) Varför har ni ingen liknande verksamhet?*

Fråga 4. *Vad tror du är anledningen till att Eskilstunaprojektet fått en sådan liten spridning ute i landet?*

II. Frågorna till den operative chefen, Torbjörn Johansson, Eskilstunapolisen.

Fråga 1. *Vad tyckte du var positivt med projektet?*

Fråga 2. *Vad tyckte du var negativt med projektet?*

Fråga 3. *Hur upplevde Eskilstunapolisen att projektet fungerade?*

Fråga 4. *Hur ser Eskilstunapolisens arbete ut idag?*

Fråga 5. *Vad vet du om projektets eventuella spridning ute i landet?*